

Андрій СУПРУНОВСЬКИЙ

доцент кафедри криміналістики
 Національного університету
 «Одеська юридична академія»,
 кандидат юридичних наук

УДК 314.74

ДОКТРИНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Міграція упродовж останніх десятиліть набула ознак глобальної проблеми сучасності, оскільки пов'язана з питаннями внутрішньої та зовнішньої безпеки держав і потребує широкомасштабного міжнародного співробітництва щодо врегулювання усіх аспектів такого явища. Міграційні переміщення в усі часи були своєрідним індикатором реагування населення на зміни, що відбуваються в економічному, політичному та соціальному житті будь-якого суспільства. Напрями і масштаби міграції свідчать про стабільність або ж, навпаки, нестабільність суспільного розвитку тієї чи іншої країни.

У зв'язку з тим, що міграція населення, набуваючи небачених раніше масштабів, досить швидко змінює реальну картину світу, важливо вивчати та осмислювати це явище, прогнозувати його як на рівні окремих держав, так і міждержавних утворень.

Це стосується й України, яка нині зіткнулася з широкомасштабними і майже неконтрольованими процесами міграції населення.

За даними ООН, на середину лютого 2015 року загалом в Україні і суміжних державах налічувалося 142 100 тимчасово переміщених осіб. При цьому варто зазначити, що в статистиці враховуються тільки офіційно зареєстровані особи. Най-

більше українських переселенців у Росії – 542 800 осіб, серед яких 264 800 громадян попросили статусу біженця. На другому місці – Республіка Білорусь, де біженцями стали 700 осіб, і ще 80 000 осіб тимчасово проживають на її території. Тридцять п'ять тисяч українців перебувають у Польщі. Статус біженця отримали 2 700 осіб. Загальна кількість українців, що виїхали до інших країн, – 406 000 чоловік, 268 300 звернулися по статус біженця. Найбільший наплив переселенців із Донецької та Луганської областей у містах Харкові та Києві [1].

За даними Міжвідомчого координаційного штабу з питань соцзабезпечення громадян України, які переміщуються з районів проведення антитерористичної операції та тимчасово окупованої території, на середину лютого 2015 року кількість вимушених переселенців в Україні становить понад 700 тисяч осіб. Ситуація і надалі погіршується у зв'язку з загостренням конфлікту.

Отже, в країні, яка рік тому не мала внутрішніх переміщених осіб, нині налічується їх 850 тисяч в межах України і понад 600 тисяч перебувають у сусідніх державах.

Важливо наголосити, що активні міграційні процеси вимагають удосконалення правової системи органів державної влади у

сфері міграції, оскільки вона не відповідає багатьом напрямам міграційної політики України на сучасному етапі її розвитку.

З урахуванням теми статті наукові праці з цієї проблематики поділяються на дві групи: 1) розробки, що проводяться в межах міграціології (міграційної науки) та інших суспільних наук – політології, соціології, економіки, історії та інших; 2) спеціально-правові дослідження.

Зміни, що відбуваються в суспільстві, впливають на погляди вчених щодо проблеми міграції. При цьому зберігається тенденція спадкоємності стосовно розуміння специфіки міграційних процесів, здійснюється наукове переосмислення причин, що сприяють переміщенню людей, аналізуються стан міграційних потоків та причини їх швидкоперебігу.

У деяких наукових роботах вітчизняних авторів, присвячених міграційним питанням, зміщено акценти, які були поставлені раніше. Вони прямо відображали кардинальні соціальні і політичні зміни, що мали місце до і після розпаду Радянського Союзу. Зокрема, це наукові праці Ю. Бузницького, А. Бабенка, О. Кузьменко, О. Малиновської, С. Мосьонда, Т. Мінки, В. Новіка, В. Олєфіра, С. Пирожкова, О. Піскуна, І. Прибиткової, Ю. Римаренка, В. Трощанського, М. Шульги, С. Чеховича та інших учених.

Серед останніх наукових розробок у сфері правового регулювання міграційних процесів необхідно виділити кілька монографій та дисертацій. Так, у монографії С. Максименка «Міграційна політика сучасної держави (концептуально-правовий аналіз)» (2009 рік) досліджуються адміністративні, конституційні і міжнародні правові аспекти становлення і розвитку державної політики у сфері міграції, з урахуванням ситуації і суттєвих змін у системі міжнародних відносин, зумовлених тенденціями глобалізації. Представлено характеристику національного і міжнародного правового регулювання міграційних прав та свобод [2].

Значний інтерес становить також монографія О. Негодченка та О. Савченка «Адміністративні делікти у сфері міграції» (2009 рік), у якій розглянуто особливості адміністративно-правового регулювання та суб'єктів адміністративно-деліктних від-

носин у сфері міграції. Автори прагнули зорієнтувати читачів у великій кількості міжнародних і внутрішньодержавних актів у сфері міграції, правових документах, приписи яких мають безпосереднє значення для забезпечення прав і свобод мігрантів органами внутрішніх справ [3].

Заслугове на увагу і навчальний посібник 2010 року О. Малиновської «Міграція та міграційна політика» [4], а також монографічне дослідження 2011 року «Регіональна міграційна політика та механізми її реалізації» [5].

Серед дисертаційних досліджень 2010 року заслугове на увагу робота Т. Цуркан «Правова політика сучасної держави у сфері міграції: теоретико-компаративістське дослідження». У дисертації на основі компаративістського аналізу досліджено міграційно-правову політику сучасної держави у контексті глобальних змін у міграційній обстановці та міжнародного і національного досвіду країн світу [6].

У дисертації Н. Тиндика на засадах адміністративного права розкрито розуміння сутності міграційних процесів, притаманних їм закономірностей. Детально проаналізовано ситуацію, дано характеристики найважливішим міграційним потокам, серед яких: імміграція, трудова міграція, нелегальна міграція. Обґрунтовано адміністративно-юрисдикційну діяльність щодо забезпечення міграційного процесу в Україні та досліджено міграційну політику держави крізь призму забезпечення національної безпеки [7].

І. Ольшанська у своїй праці розглядає проблематику міграційних процесів, аналізуючи трансформацію міжнародної міграції людських ресурсів за умов глобалізації [8].

Також викликає науковий інтерес дисертаційне дослідження, проведене Н. Ваврищук, у якому проблематика міграційних процесів розглянута у контексті розширення Європейського Союзу. Окреслено тенденції міжнародної міграції робочої сили в ЄС, показано місце України у системі міжнародної міграції робочої сили, надано оцінку факторів міжнародної міграції робочої сили до країн – членів Європейського Союзу [9].

У зв'язку з посиленням євроінтеграційних процесів Т. Гнатюк досліджує міграцій-

ну політику України відповідно до практики Європейського Союзу [10].

Проблемам правового регулювання міграційних процесів присвятив своє дисертаційне дослідження «Міграційне право в системі права України» й автор цієї статті [11] Захист наукової роботи відбувся у 2011 році.

Свідченням утвердження міграційного права як науки та навчальної дисципліни є підготовка та вихід друком підручників, присвячених цьому питанню [12; 13].

Аналіз проблем міграції населення, починаючи з радянських часів та дотепер, дає підстави для висновку, що міграційні процеси, які відбувалися за часів існування СРСР, в період розпаду Союзу і після здобуття Україною незалежності, відрізняються як за кількісними, так і якісними показниками.

Розглянуті наукові праці значно розширюють межі вивчення питань міграції, здатні забезпечити високий ступінь достовірності одержуваних результатів дослідження, а також дають можливість формулювати необхідні висновки і рекомендації, пов'язані з раціональним вирішенням проблем міграції в інтересах суспільства.

Проте останні події в нашій державі призвели до посилення міграційних процесів. Їх масштаби і напрями свідчать про нестабільність суспільного розвитку. Кількість мігрантів за час проведення антитерористичної операції сягнула сотні тисяч осіб, що поставило під загрозу соціально-економічний розвиток України.

Відтак, наукове дослідження міграційних відносин на сьогодні є однією із найважливіших проблем сучасної держави, а саме явище розглядається не тільки як переміщення людей, а як складний соціальний і політичний процес, що стосується багатьох сторін життя суспільства. Тому необхідно ґрунтовно вивчати процеси міграції людських ресурсів та її наслідки з урахуванням негативних тенденцій суспільного розвитку в даній сфері.

Відтак, наукове дослідження міграційних відносин на сьогодні є однією із найважливіших проблем сучасної держави, а саме явище розглядається не тільки як переміщення людей, а як складний соціальний і політичний процес, що стосується багатьох сторін життя суспільства. Тому необхідно ґрунтовно вивчати процеси міграції людських ресурсів та її наслідки з урахуванням негативних тенденцій суспільного розвитку в даній сфері.

Список використаних джерел:

1. Міграція: Всеукраїнська інформаційно-аналітична щомісячна газета. – 2015. – № 2 (156).
2. Максименко С.В. Миграционная политика современного государства (концептуально-правовой анализ) / С.В. Максименко. – Одесса: Астропринт, 2009. – 464 с.
3. Негодченко О.В. Адміністративні делікти у сфері міграції: моногр. / О.В. Негодченко, О.І. Савченко. – Дніпропетровськ: Ліра, 2009. – 312 с.
4. Малиновська О.А. Міграція та міграційна політика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.А. Малиновська. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 304 с.
5. Регіональна міграційна політика та механізми її реалізації: моногр. / наук. ред. У.Я. Садова. – Львів: Національна академія наук України, Інститут регіональних досліджень, 2011. – 526 с. – (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
6. Цуркан Т.Ю. Правова політика сучасної держави у сфері міграції: теоретико-компаративістське дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Цуркан Т.Ю. – Одеса, 2010. – 208 с.
7. Тиндик Н.П. Адміністративно-правовий механізм регулювання міграції в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Н.П. Тиндик. – Ірпінь, 2009. – 40 с.
8. Ольшевська І.П. Міжнародна міграція людських ресурсів в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / І.П. Ольшевська. – К., 2007. – 20 с.
9. Ваврищук Н.Г. Міжнародна міграція робочої сили в контексті розширення Європейського Союзу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Н.Г. Ваврищук. – К., 2007. – 20 с.
10. Гнатюк Т.О. Міграційна політика України у її відповідності до практики Європейського Союзу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.05 «Етнополітологія та етнотермазнавство» / Т.О. Гнатюк. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2013. – 16 с.
11. Супруновський А.І. Міграційне право в системі права України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Супруновський А.І. – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2011. – 195 с.

12. *Михайлишин І.В.* Міграційне право України: навч. посіб. / І.В. Михайлишин, П.А. Трачук; Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». – Ужгород: Патент, 2014. – 350 с.

13. *Наливайко Л.Р.* Міграційне право: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Л.Р. Наливайко, І.О. Грицай, К.В. Степаненко. – К.: Хай-Тек Прес, 2014. – 255 с.

Андрій СУПРУНОВСЬКИЙ

ДОКТРИНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Розглянуто сучасні тенденції розвитку міграційних процесів в Україні. Проаналізовано сучасні наукові дослідження із цієї проблематики, проведені в Україні. Зазначено, що у зв'язку з урахуванням негативних тенденцій суспільного розвитку в даній сфері в Україні виникає потреба в подальшому ґрунтовному дослідженні процесів міграції людських ресурсів та її наслідків, у тому числі правовою наукою.

Ключові слова: міграція; міграційні процеси; міграційна політика; тимчасово переміщені особи; правові дослідження міграційних процесів; міграційне право України.

Андрей СУПРУНОВСКИЙ

ДОКТРИНАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИССЛЕДОВАНИЯ МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Рассмотрены современные тенденции развития миграционных процессов в Украине. Проанализированы существующие научные исследования по данной проблематике, проведенные в Украине. Указано, что в связи с учетом негативных тенденций общественного развития в данной сфере в Украине возникает потребность в дальнейшем основательном исследовании процессов миграции человеческих ресурсов и ее последствий, в том числе правовой наукой.

Ключевые слова: миграция; миграционные процессы; миграционная политика; временно перемещенные лица; правовые исследования миграционных процессов; миграционное право Украины.

Andrei SUPRUNOVSKY

THE DOCTRINE PROBLEMS OF MIGRATION PROCESSES RESEARCH IN THE NATIONAL LEGAL

Modern trends of migration processes in Ukraine are considered. Existing research of this issue conducted in Ukraine are analyzed. Indicated, that in connection with taking into account the negative trends of social development in this area in Ukraine there is a need for further detailed study of migration processes of human resources and its consequences, including the legal science.

Keywords: migration; migration processes; migration policy; temporarily displaced persons; legal research of migration processes; migration law of Ukraine.

